

KRIGSFÖRBRYTARNA OCH DERAS BESTRAFFNING

ETT DISKUSSIONSINLÄGG

Av hovrättsfiskal PER-ERIK FÜRST, Uppsala

I DEN offentliga debatten om fredsplaneringen spelar frågan om behandlingen av de tyska krigsförbrytarna en betydande roll. Man synes därvid allmänt utgå från att de allierade segrarmakterna skola taga i förvar sådana tyskar, krigsförbrytarna, som begått, beordrat eller eljest äro ansvariga för de ogärningar, som med rätta upprört hela den civiliserade världen. Krigsförbrytarna skola sedan ställas inför domstol och befordras till laga näpst.

Om det kan sägas råda enighet i princip om det sålunda skisserade förfarandet, så ha emellertid olika meningar framkommit om hur det skall realiseras. Somliga hålla före att man skulle anförtro dömandet av krigsförbrytare åt tyska domstolar, andra att man skulle ställa dem inför domstolar i det land, där förbrytelsen begåtts eller mot vilket den varit riktad, ytterligare andra anse att rättegångarna mot krigsförbrytarna böra förekomma inför internationella tribunal. Vilken av dessa vägar man än kan komma att gå, så kommer man att finna hinder i sin väg.

Främst bland krigsförbrytarna stå de tyska ledarna, skaparna av den anda, i vilken de tyska ogärningarna ha sitt upphov. Med medel, som äro alltför kända för att tarva en beskrivning, ha dessa personer hos det tyska folket frammanat och renodlat egenskaper — bl. a. sadism, ofördragsamhet, översitteri — som statsmakterna i den civiliserade världen genom sin verksamhet överhuvudtaget och särskilt genom lagstiftning och rättskipning söka tygla. Tanken att dessa människor skulle komma att ställas inför tysk domstol torde vara alltför opraktisk för att alls behöva göras till föremål för några reflexioner. Något så groteskt kan knappast inträffa som att de allierade efter ett segerrikt krig skulle lämna åt tyska domstolar att döma tyska ledare, vilkas krossande är ett första rangens allierat krigsmål. Skall en rättegång komma till stånd mot de tyska ledarna, måste den säkerligen utspelas inför ett internationellt tribunal.

Men är verkligen processen med allt vad därtill hörer en lämplig väg att komma till rätta med dessa människor? Det kan för en person med västerländsk rättsuppfattning icke råda någon tvekan om att dessa krigsförbrytare ådragit sig en moralisk skuld av ofantliga mått. Det torde icke vara djärvt att antaga, att den tilltänkta domstolens ledamöter från början komma att vara på det klara med att denna skuld låder vid de anklagade och att de komma att uttrycka sin uppfattning i form av dödsdomar. Ett domstolsförfarande synes i betraktande härav ur rent praktisk synpunkt vara alldeles överflödigt.

Därjämte torde emellertid ett sådant förfarande också medföra rent skadliga konsekvenser. De tyska ledarna med all sin moraliska skuld äro nämligen icke förbrytare i teknisk mening. Låt vara att de äro krigsförbrytare — mördare, tjuvar och högförrädare i vanlig mening äro de icke. Efter sina egna, nu gällande tyska lagar äro de givetvis oskyldiga. Haagkonventionen och övriga internationella konventioner innehålla inga påföljder för enskilda personer. Efter förut gällande tyska lagar eller efter kommande lagar med retroaktiv verkan, tyska eller särskilt tillskapade internationella, kunna de icke dömas, om man icke vill överge principen »intet straff utan lag». Skulle man överge denna princip, så skulle man emellertid lossa förtöjningarna till den västerländska rätten och ge sig ut på samma rättslöshetens hav, där de anklagade krigsförbrytarna med sina domstolar och andra organ maroderat. De åsyftade domstolarna för krigsförbrytare skulle ju nämligen, förutom att de icke skulle fylla ens de blygsammaste krav på ojävighet, vara nödsakade att döma utan stöd av lag. Därmed skulle, förefaller det, etiketten rättsskipning på deras verksamhet vara missvisande och ägnad att luckra upp de västerländska rättsbegreppen.

En annan föga önskvärd konsekvens av ett domstolsförfarande skulle vara, att de domar som skulle avkunnas av internationella domstolar mot tyska krigsförbrytare skulle sätta en bestående gloria kring dessas huvuden i det tyska folkets ögon. Krigsförbrytarnas ord och åthävor inför sina åklagare och domare skulle komma att bevaras av den tyska traditionen och ge upphov till en myt, som kunde vara kommande förespråkare för tyska revanschidéer till god hjälp.

Dessa krigsförbrytare böra således — om det förut anförda är riktigt — icke »dömas». Man bör i stället göra upp en noggrann förteckning över dem, efter krigets slut taga hand om dem och

utan vidare spisning likvidera dem under lämpliga former, i den mån de alltjämt komma att finnas i livet.

Vad så beträffar krigsförbrytarna i underordnad ställning, gestapofolk, SS-män, soldater och andra i de särskilda fallen aktivt medverkande personer, så kan det i förstone synas rättvist och tilltalande, att dessa skulle få efter alla konstens regler inför domstol svara för de ogärningar, som de utfört. Vid närmare eftertanke är saken emellertid inte så enkel.

Den grundläggande svårigheten även för denna kategori är, att det inte finns någon lag att döma efter. I tysk lag finnas icke några påföljder för sådana tyska övergrepp, som här avses. I den mån de nominellt finnas, tillämpas de icke. De ockuperade ländernas lagar gälla icke för ockupanterna. (Däremot gälla de givetvis för de ockuperade ländernas quislingar, även om straffet låter vänta på sig, tills ockupationen hävts.)

Om man förutsätter, att man på ett eller annat sätt — exempelvis i fredsstatuterna — tillskapar lagar att döma dessa krigsförbrytare efter och att man förklarar domstolarna i de en gång ockuperade länderna behöriga att ta upp rättegångar mot krigsförbrytare, så är saken därmed inte klar. Tyska folket och i första hand Gestapo och SS äro fostrade till de ogärningar, för vilka de skola dömas. De äro offer för krafter, som målmedvetet drivit fram och utvecklat de sämsta sidorna i deras karaktär. Om nu gestapomannen Heinz blir åtalad efter kriget inför Köpenhamns Byret för mord på fredliga danska fotgängare, så måste väl Heinz' fostran och de tyska myndigheternas gillande räknas såsom en förmildrande omständighet, om Heinz utfört sitt dåd helt eller delvis av egen drift. Skulle han ha utfört det på direkt order med hot att få plikta med sitt eget liv, om han inte lydde, så skulle han väl egentligen inte kunna dömas alls? Det är sannolikt att folk skulle reagera, om dessa krigsförbrytare frikändes eller till och med om de dömdes till frihetsstraff. Skulle det bli fråga om sinnesundersökningar och straffriförklaringar, torde en mycket stark reaktion vara att vänta. Hela läget är sådant, att ett domstolsförfarande icke är lämpligt. Domstolarnas ledamöter skulle med all sannolikhet ställas i den obehagliga situationen att antingen utsätta sig och rättskipningen för en våldsam folkopinions ogillande eller också tvingas att döma mot sin egen, västerländska rättsuppfattning men i enlighet med principer av samma karaktär, som nu råda i Tyskland.

Vådorna för den vanliga rättsskipningen skulle bliva mindre, om man inrättade internationella domstolar, som dömde efter all-

deles särskilda regler. Man måste emellertid göra klart för sig, att dessa domstolar inte skulle skipa rätt i vedertagen mening. Deras ledamöter skulle sannolikt i längden icke finna sig väl till rätta, om domstolarnas verksamhet — såsom man med skäl kan antaga — skulle få karaktären av ett rutinmässigt utfärdande av slaktlicenser.

Ett tyskt domstolsförfarande mot dessa krigsförbrytare torde icke vara att vänta. Skulle man pröva på det, så lära vådorna av att döma utan lag eller med retroaktiv lag bliva kanske ändå mera påtagliga än i övriga angivna fall.

Föreställningen att det skulle gå att »döma» enskilda tyska krigsförbrytare genom att ställa dem inför domstol synes alltså, om än i sig själv tilltalande, icke vara riktig. Förklaringen härtill torde i själva verket vara att söka däri, att den moraliska skuld, som man vill döma och straffa, åvilar tyskarna såsom folk, icke såsom individer. Den tyska fostran, varom förut talats, har jämte det samtidiga allt effektivare utrotandet av efter vår synpunkt värdefulla element gjort det tyska folket grundligt olikt andra folk. Det tyska folket har numera i stor utsträckning ideal och rättsbegrepp, som äro direkt motsatta våra och andra civiliserade folks. Att plocka ut särskilda krigsförbrytare ur ett folk, som i lång tid har levt — delvis gärna, delvis motvilligt visserligen — efter dessa skeva tyska ideal, är att göra våld på verkligheten. Det är en ren slump, vilken Heinz eller Horst eller Fritz, som bränner gårdar i Nordfinland och Nordnorge eller skjuter danska fotgängare på öppen gata eller dödar judar och polacker i Maidenek.

Under sådana förhållanden måste det vara oriktigt att döma enskilda krigsförbrytare i underordnad ställning. Man har i stället att låta det tyska folket vedergälla de krigsförbrytelser, som begåtts.

Denna vedergällning bör utkrävas genom klausuler i fredsstatuterna. Ingenting hindrar, att man låter de direkt verksamma tyska ogärningsmännen mera påtagligt sona sitt lands skuld än övriga folkgrupper. Detta skulle kunna ske förslagsvis genom att Gestapos folk, SS, SA, militär och liknande kategorier skickades på återuppbyggnadsarbete i de länder, som prövat på den tyska nyordningen. Man bör emellertid hoppas, att de allierade av hänsyn till dem, som skola exekvera vedergällningen, icke komma att tillämpa tyska metoder. I så fall skulle man, liksom om man verkligen ger sig in på att »döma» tyska krigsförbrytare, lida ett moraliskt nederlag.